

Krystyna Mrugalska

**Aktywizacja zawodowa osób
niepełnosprawnych ze szczególnymi
trudnościami w wejściu
i utrzymaniu się w zatrudnieniu.**

**Przegląd trudności, wynikających z nich
potrzeb oraz niezbędnych form
ich zaspokajania**

Warszawa, 28.09.2010 r. -

Tylko niewielki odsetek osób niepełnosprawnych z tzw. grupy specjalnej znajduje zatrudnienie, mimo wyższego niż w innych przypadkach dofinansowania dla pracodawców.

Istnieje konieczność nowego podejścia do problemu osób niepełnosprawnych ze szczególnymi trudnościami w wejściu i utrzymaniu się na rynku pracy.

Przesłanki potrzeby zmian:

- wiedza naukowa o wpływie sensownej, systematycznej aktywności oraz uczestnictwie w życiu społecznym na stan i funkcjonowanie osób niepełnosprawnych,
- prawa człowieka i prawa społeczne, w tym prawa do godnego życia w integracji, do rehabilitacji, edukacji, wyrównywania szans, wsparcia, pracy,
- coraz lepsze wykształcenie osób niepełnosprawnych, wzrost aspiracji co do indywidualnych losów i wyborów,

- rosnąca świadomość zróżnicowania możliwości i potrzeb osób o różnych rodzajach niepełnosprawności, a zatem potrzeby różnych form wsparcia,
- brak dostosowania wsparcia do specyfiki osób niepełnosprawnych należących do grupy specjalnej (brak rozwiązań prawnych, pozytywnego orzecznictwa, usług),
- spostrzeżenia osób niepełnosprawnych, rodzin i profesjonalistów płynące z pozytywnej praktyki,
- dobre praktyki organizacyjne, metodyczne i gospodarcze w wielu krajach i w Polsce, mogące stanowić wzorce.

2. Plan działań Rady Europy w celu promocji praw i pełnego uczestnictwa osób niepełnosprawnych w społeczeństwie: podnoszenie jakości życia osób niepełnosprawnych w Europie 2006 – 2015

- **... Kierunek działań nr 5: Zatrudnienie, poradnictwo i szkolenie zawodowe**
- „ ... Polityka na rzecz wzrostu wskaźnika aktywności powinna być zróżnicowana – zgodnie z możliwościami osób niepełnosprawnych w zakresie zatrudnienia – i wszechstronna, w celu likwidacji wszelkich barier ograniczających udział w zatrudnieniu”
- „ ... Poradnictwo zawodowe ... pomoc w wyborze najbardziej odpowiedniej działalności, określenie potrzeb szkoleniowych i wyboru przyszłego zawodu tak, aby osoby mogły wykorzystać swój potencjał.”
- „ ... Udostępnienie odpowiednich struktur i wsparcia, aby zapewnić realność ich wyboru.”

- **„3.5.2. Cele**
- i. Promowanie zatrudnienia osób niepełnosprawnych na otwartym rynku pracy poprzez łączenia działań antydyskryminacyjnych i pozytywnych w celu zapewnienia równości szans osobom niepełnosprawnym;
- ii. stawienie czoła dyskryminacji, popieranie uczestnictwa osób niepełnosprawnych w ocenie zawodowej, poradnictwie i szkoleniu zawodowym oraz w usługach związanych z zatrudnieniem.

3.5.3. Konkretnie działania do realizacji w państwach członkowskich

.....

- ii. zapewnienie osobom niepełnosprawnym dostępu do obiektywnego i indywidualnego systemu oceniania, który (m.in.):
 - -rozpozna ich możliwości w zakresie potencjalnego zawodu,
 - -skoncentruje się raczej na ocenie możliwości, a nie na ocenie niepełnosprawności i odniesie ich możliwości do wymogów konkretnego stanowiska pracy,
 - -stworzy podstawy dla ich programu szkolenia zawodowego,
 - -pomocze im w znalezieniu odpowiedniego zatrudnienia ...
- iii. zapewnienie osobom niepełnosprawnym dostępu do poradnictwa i szkolenia zawodowego oraz usług związanych z zatrudnieniem,

- iv. zapewnienie ochrony przed dyskryminacją,
- v. zachęcanie pracodawców do zatrudniania, m.in. w celu uwzględnienia specjalnych wymagań niepełnosprawnych pracowników;
-
- vii. zapewnienie takich środków pomocy jak praca chroniona lub - wspierana, dla osób, których potrzeb nie można zaspokoić bez - specjalnej pomocy na otwartym rynku pracy; -
-

- 4.3. Osoby niepełnosprawne wymagające wysokiego - poziomu wsparcia -
- Usługi dla tych osób „powinny być świadczone w taki sposób, aby zaspokajać potrzeby bez odchodzenia od modelu usług w ramach wspólnoty lokalnej i z równym dostępem do głównego nurtu działań. Państwa członkowskie powinny uznać, że wymaga to intensywnego planowania i koordynacji działań między różnymi władzami, agencjami rządowymi i usługodawcami zarówno na szczeblu krajowym, jak i lokalnym.

Pojęcie zdolności do zatrudnienia (zatrudnialność)

obejmuje:

- Kompetencje społeczne (samodzielność, zaradność, samostanowienie - tzn. orientacja i ocena sytuacji umożliwiające decydowanie w swoich - sprawach, komunikacja, radzenie sobie w trudnych sytuacjach itp.), -
- Umiejętności i sprawności zawodowe (w konkretnym zawodzie i na - konkretnym stanowisku) oraz zdolność do współpracy w zespole, -
- -Zdolność do zarządzania swoimi czynnościami w procesie pracy (dobór narzędzi, czynności, zarządzanie czasem, panowanie nad tempem pracy, jakością, zachowanie w sytuacjach niespodziewanych itp.),

- - Zdolność do przystosowania się do roli pracownika w środowisku pracy (akceptowane zachowania, współżycie w zespole, dyscyplina pracy, BHP, regulamin itp.),
- Zdolność do szybkiego przystosowania się do zmieniających się - sytuacji na stanowisku pracy, w środowisku pracy, w zespole. -

Osoby niepełnosprawne z grupy specjalnej mają szczególne trudności prawie we wszystkich wymienionych punktach.

Specyficzne trudności powodujące potrzeby specjalnych rodzajów wsparć wynikają z:

- - niepełnosprawności intelektualnej (upośledzenia umysłowego) – lekkiego, umiarkowanego, znacznego i głębokiego stopnia upośledzenia,
- - choroby psychicznej,
- - autyzmu,
- - ciężkich sprzężonych niepełnosprawności powodujących niezdolność do samodzielnej egzystencji i ograniczenia w kompensacji deficytów.

Postulaty w sprawie systemowych rozwiązań wsparcia w obszarze aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych ze szczególnymi trudnościami w wejściu i utrzymaniu się na rynku pracy:

1. -Modernizacja koncepcji edukacji zawodowej w systemie oświaty, m.in.:
 - nacisk na kompetencje społeczne, na funkcjonowanie w sytuacjach zadaniowych, na umiejętność współpracy, proste czynności zawodowe;
 - zapoznanie z różnymi zawodami, stanowiskami pracy i rynkiem pracy, w tym korzystanie z usług pośrednictwa pracy, praktyki w zakładach pracy.
2. -Zreformowanie orzecznictwa o stopniu niepełnosprawności w kierunku obligatoryjnych pozytywnych wskazań do korzystania z rozszerzonych usług pośrednictwa pracy i szkolenia.
3. -Ponieważ osoby niepełnosprawne z grupy specjalnej wymagają dłuższego okresu przystosowania do pracy (w tym w zakresie kompetencji społecznych) powinny mieć możliwość korzystania z warsztatów terapii zajęciowej. Należy zmodyfikować program WTZ w kierunku terapeutyczno-rozwojowo-prozatrudnieniowym oraz umożliwić im prowadzenie adaptacyjnej działalności gospodarczej (zbliżonej do CIS).

4. Środowiskowe domy samopomocy powinny być włączone do systemu, - ale przystosowane do potrzeb osób wymagających większej opieki. -
5. Utworzenie sieci centrów doradztwa zawodowego i wspierania osób niepełnosprawnych, wyspecjalizowanych w prowadzeniu osób o różnych rodzajach niepełnosprawności (niepełnosprawność intelektualna, autyzm, choroba psychiczna).

Ich zadaniem powinno być:

- kompleksowe poradnictwo zawodowe (od diagnozy do wskazania rodzaju pracy, stanowiska pracy, niezbędnego szkolenia i praktyk),
- pośrednictwo pracy (poszukiwanie pracodawcy i stanowiska, - wprowadzenie na stanowisko, w środowisko pracy), -
- wspieranie w toku zatrudnienia oraz wspieranie pracodawcy. Centra powinny prowadzić uprawnione organizacje pozarządowe.

6. -Centra opisane w pkt. 5. powinny przeprowadzać osoby niepełnosprawne wychodzące ze szkół, WTZ-ów i innych struktur, poprzez szkolenie, do zatrudnienia w zakładach aktywności zawodowej lub na otwartym rynku pracy w formie zatrudnienia wspomaganego.

Kluczową specjalnością w zatrudnieniu wspomaganym jest trener pracy.

7. -Wymienione w pkt. 6. struktury, połączone systemowo, powinny otrzymać silną podstawę prawną z zapewnieniem środków finansowych.
8. Osoby ze specjalnymi trudnościami w wejściu i utrzymaniu się w zatrudnieniu, wymagające daleko idącego wsparcia w korzystaniu z pełni praw człowieka, powinny być objęte odpowiednią strategią i ochroną prawną tak, aby likwidowane były wszelkie formy ich dyskryminacji. Nie tylko ze względu na niepełnosprawność w ogóle, ale też z powodu ich rodzajów niepełnosprawności, które wywołują szczególne piętno i nietolerancję.

Dziękuję za uwagę -